

SAK:n hallituksen varapuheenjohtaja Katja Syvärinen
Helsinki, Paasitorni

Puhe edustajiston kokouksessa 18.11.2021

Arvoisat edustajiston jäsenet, hyvät toverit,

Viime viikonloppuna saatiin Glasgow'ssa päätökseen YK:n ilmastoneuvottelut. Noin sata työntekijäjärjestöjen edustajaa kolmestakymmenestä eri maasta, mukana myös SAK, vaati kokouksessa nopeita toimia ilmastonmuutoksen pysäyttämiseksi yhdessä muiden kansalaisyhteiskunta-aktivistien kanssa.

Ilmastonmuutos ei ole vain hallitusten välinen asia. Se koskee monin tavoin myös työntekijöitä ympäri maailman, myös meillä Suomessa. Lukuisat tutkimukset ja jo nyt silmin nähtävät surulliset esimerkit ympäri maailman osoittavat, että tällä vuosikymmenellä on välttämätöntä vähentää kasvihuonekaasupäästöjä huomattavasti meidän kaikkien hyvinvoinnin turvaamiseksi. Globaalisti päästöjä on vähennettävä vähintään 45 prosenttia vuoteen 2030 mennessä vuoden 2010 tasoon verrattuna.

Ilmastonmuutos vaikuttaa erityisen paljon köyhyydessä eläviin ja voi pahentaa taloudellista ja sosiaalista epätasa-arvoa. Välttämätön siirtyminen päästöttömään talouteen vaikuttaa eniten työntekijöihin sellaisilla aloilla ja alueilla, jotka ovat riippuvaisia hiili- tai fossiili-intensiivisestä teollisuudesta ja tuotannosta. Osana ilmastotoimia hallitukset ovat luvanneet toimia ihmisarvoisen työn ja työntekijöiden taloudellisen turvan varmistamiseksi.

Ilmastonmuutos koskettaa duunaria, mutta sen torjuminen ei tarkoita, että duunari panttaa asuntonsa, ostaa velka-Teslan ja alkaa syödä nurmea. Se tarkoittaa sitä, että muutoksessa huolehditaan siitä, että duunarit voivat tehdä työtä ja elää perheineen muuttuvaakin arkea turvallisuuden tunnetta kokien.

Työntekijöille reilu siirtymä ilmasto- ja energiastrategioineen on valmisteltava yhdessä hallitusten, työnantajien ja työntekijöiden kanssa. Suomen, kuten muidenkin maiden hallitusten, pitää yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa valmistella sellaiset energia- ja ilmastostrategiat, jotka sisältävät toimia myös työntekijöille reilun siirtymän varmistamiseksi. Suunnitelmissa pitäisi arvioida ilmastotoimien positiiviset ja negatiiviset työllisyysvaikutukset. Näin niille työntekijöille, joiden osaaminen on vanhentumassa tai työpaikka sulamassa alta, voidaan tarjota hyvissä ajoin täydennys- tai uudelleenkoulutusta.

Tutkimuksen mukaan vihreät investoinnit luovat enemmän työpaikkoja kuin ekologisesti kestäättömät investoinnit. Näin ei kuitenkaan tapahdu automaattisesti. Pelkästään puhtaaseen energiaan siirtymistä nopeuttavat investointisuunnitelmat eivät riitä. Toimia olisi suunnattava myös niille työntekijöille ja yrityksille, joissa siirrytään kestäviin liiketoiminta- ja palvelumalleihin ja ekologisten materiaalien käyttöön.

Ilmastosuunnitelmien onnistuminen niin eri toimialoilla kuin työpaikoilla on ymmärrettävästi riippuvainen siitä, kuinka hyvin työntekijät osallistuvat niiden valmisteluihin. Tarvittavia ilmastotoimia olisikin perusteltua edistää myös työpaikkojen yhteistoimintamenettelyssä.

Heitänkin haasteen hallitukselle ja kohta työssään aloittavalle uudelle ympäristöministerille: Suomen hallitus voisi edistää nykyistä aktiivisemmin työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua myös ilmastoasioissa. Työntekijöiden on voitava olla mukana muutoksessa, niin kansallisessa kuin kansainvälisessä päätöksenteossa kuin työpaikkatasolla. Työntekijän ei tule olla ilmastonmuutoksen sivullinen uhri, vaan aktiivinen toimija. Jokainen miettii ymmärrettävästi, mitä tämä muutos tarkoittaa minun kohdallani. Mitä tämä tarkoittaa meidän alallamme? Ammattiyhdistysliikkeen on oltava vahvasti työntekijän puolella tässäkin muutoksessa. Kun muutosta tapahtuu, emme ehkä voi puolustaa jokaista työpaikkaa, mutta voimme huolehtia jokaisesta työntekijästä.

Hyvät edustajiston jäsenet, hyvät kuulijat,

Ay-liikettä haastetaan jatkuvasti sen perustehtävän toteuttamisessa. Onpa jopa väitetty, että pienten palkkojen yleiskorotuksia puolustamalla ay-liike toimisi tarkoitustaan vastaan. Onko hullumpaa kuultu! Onko tällaisten esitysten takana todellisuudessa tavoite mallista, jossa huonot palkat kompensoidaan täydentävällä sosiaaliturvalla ja pienet yrittäjäeläkkeet työnnetään entistä enemmän valtion ja työssäkäyvien maksettavaksi? Perustuloa voi toki tavoitella, mutta ei kiitos niin, että kyseenalaistetaan ay-liikkeen toiminta. Nimittäin korkea järjestäytymisaste tasaa tutkitusti tuloeroja ja parantaa kaikkien hyvinvointia.

Sanotaan siis vielä kerran. Jos duunarit pilaavat vaatimuksillaan ja voimallaan bisnesidean, joka perustuu mahdollisimman mataliin työvoimakustannuksiin ja yrittäjän riskin siirtämiseen yksinomaan työntekijälle ja valtiolle, siitä ei kannata syyttää ammattiyhdistysliikettä. Me teemme juuri sen, mikä meidän on tehtävä. Puolustamme hyvää työtä.

Ammattiliiton tarjoama tuki ja työehtosopimuksilla sovittu turva on paljon muutakin kuin palkankorotuksia. Pelkkää kassan jäsenyyttä on alettu syöttää erityisesti nuorille ja muille vasta työmarkkinoille tuleville. Nuorten työmarkkinaosaamista onkin syytä määrätietoisesti kasvattaa ja muistuttaa, että ammattiliittoon liittyminen jo opiskeluaikana ja heti ensimmäisten työsuhteiden myötä on järkevää silloinkin, kun niin sanottua omaa alaa vasta etsitään. Työelämä tietoutta kasvattaakseen SAK lanseeraa ensi viikolla uuden monipuolisen palvelun, jota edustajistolle esitellään myöhemmin tässä kokouksessa. Otetaan materiaali ahkeraan käyttöön.

STM julkisti tällä viikolla tärkeän esityksensä palkka-avoimuuden lisäämiseksi. Avoimuuden lisääminen on tärkeää, sillä salassa pidettävät palkkatiedot yhdistettynä yrityskohtaiseen ja henkilökohtaiseen sopimiseen työehdoista on synkkä yhdistelmä tasa-arvoisen palkkapolitiikan näkökulmasta. Jos ei ole salattavaa, miksi salata?

Miten työntekijä voi todistaa palkkasyrjinnän, jos hänellä ei ole todellista mahdollista tietää, millaisia palkkoja ja millä perusteella työpaikalla maksetaan?

Työnantajan perustelu siitä, että avoimuus lisää perusteetonta vertailua ja kateutta on ontuva. Kateuteen johtavat epä tietoisuus ja luulot. Kun epäkohtia ei voi paljastaa, niitä ei voi korjata. Perustellut palkkaerot eivät herätä lainkaan samanlaista harmitusta kuin epäreiluiksi koetut. Kun palkkaus perustuu työehtosopimukseen ja yhteisesti sovittuihin käytäntöihin, jotka voidaan avoimesti kertoa, missä on ongelma? Todennäköisesti siinä, että nyt palkkauksessa on asioita, joiden halutaankin pysyvän hämärässä.

Moni hyvä työnantaja on jo nyt kertonut avoimesti, miten työpaikalla palkat muodostuvat ja millaisesta työsuorituksesta palkitaan. Tähänkään mennessä, eikä myöskään STM:n esityksen mukaan, ole väärin maksaa erisuuruisia palkkoja tai antaa palkkioita hyvästä suorituksesta. Olennaista on se, että erisuuruisten palkkojen tulee olla hyväksyttävästi perusteltavissa.

On palkkaeroja, jotka johtuvat työelämän segregaatiosta, siitä, että työskennellään eri aloilla. On palkkaeroja, jotka johtuvat työn vaativuudesta. On palkkaeroja, jotka perustuvat henkilökohtaisesta suoriutumisesta palkitsemiseen. Mutta edelleen sukupuolten välillä on niin sanottuja selittämättömiä palkkaeroja. Tämän palkkaeron suuruus on tutkimusten mukaan noin 3 prosenttia. Onko se vähän vai paljon? 3 prosentin palkkaerohan on isompi kuin monilla aloilla sovittavat yleiskorotukset. Ei siis puhuta mistään mitättömistä summista. On siis kuoppia täytettäväksi, on yhteistä työtä tehtäväksi. Jatketaan siis työtä.